

Знаменні та ювілейні дати в історії урології та суміжних областей у 2023 році

В.П. Стусь

У 2023 році виповнюється:

970 років від дня смерті діяча світської культури Арсенія Григора Пахлевуні (990–1053), декілька своїх робіт присвятив патогенезу та лікуванню сечокам'яної хвороби, статевих розладів у чоловіків та інших урологічних захворювань.

530 років від дня народження професора медицини Базельського університету **Парацельса** (1493–1551), який вперше почав застосовувати мінеральні води для лікування урологічних захворювань, розробив учення про дозування ліків.

480 років тому анатом епохи Відродження професор Падуанського університету **Андрій Везалій** (1514–1564) у 1543 році опублікував свою основну працю «Про будову людського тіла», в якій докладно були описані сечові та статеві органи і вперше науково обґрунтовано взаємозв'язок їх будови та функції.

435 років тому іспанський лікар **F. Diaz** (1525–1590) видав у 1588 р. у Мадриді першу капітальну працю з урології, присвячену хворобам нирок, сечового міхура та сечовивідного каналу. У книзі докладно описані сечокам'яна хвороба, запалювальні захворювання сечостатевих органів, симптоматика та клінічний перебіг аденоми передміхурової залози, оперативні втручання при каменях сечового міхура, стриктурах сечівника та інших урологічних захворюваннях.

345 років від дня народження **F. Peyronie** (1678–1747), який описав пластичну індурацію статевого члена (хворобу Пейроні).

335 років від дня народження англійського анатома й хірурга **W. Cheselden** (1688–1752), який удосконалював та широко використовував цистолітотомію.

335 років від дня смерті італійського хірурга **D. Marchetti** (1626–1688), який уперше в світі виконав у 1686 р. нефротомію у хворого, який страждав на камінь нирки;

285 років від дня смерті **Boerhaave** (1688–1738), який запропонував для визначення густини сечі спеціальний прилад – урометр і розробив деякі методи хімічного аналізу сечі.

235 років тому **Priztli** вперше у 1788 р. запропонував метод визначення сечової кислоти у сечі.

230 років від дня народження **Heurtelop** (1793–1864), який запропонував один із варіантів літотриптора.

225 років від дня народження **L. d'Etiolles** (1798–1860), який у 1822 р. винайшов цистолітотриптер.

210 років від дня народження **О.О. Кіттера** (1813–1879), учня М.І. Пирогова. Він написав декілька робіт, присвячених сечокам'яній хворобі та стриктурам сечівника. Широкої популярності набув запропонований ним уретротом.

205 років від дня народження угорського акушера **І.Ф. Земмельвейса** (1818–1865), одного із основоположників антисептики, вчення якого сприяло подальшому розвитку хірургії і урології.

195 років від дня народження **H.J. Bigelow** (1828–1890), професора хірургії Гарвардського університету, який удосконалив методику механічної цистолітотрипсії;

190 років від дня народження **Є.І. Богдановського** (1833–1888) – директора клініки шпитальної хірургії Медико-хірургічної академії, який написав капітальну працю «Каменная болезнь» (СПб, 1887), присвяченій патогенезу, симптоматиці, діагностиці та лікуванню сечокам'яної хвороби.

190 років від дня народження ризького лікаря **Л.І. Гаккена** (1833–1888), який запропонував у 1862 р. оригінальну конструкцію уретроцистоскопа.

190 років від дня народження **К.Ф. Гепенера** (1833–1874), який опублікував перше вітчизняне керівництво з урогінекології – праці про міхурово-підхові нориці (СПб., 1865).

180 років від дня народження **M. Nitze** (1843–1906), який 9 березня 1879 р. на засіданні Віденського урологічного товариства вперше в світі виконав цистоскопію хворому. За півтора роки до цього він сконструював цистоскоп і демонстрував (2 жовтня 1877 р.) цей метод дослідження на трупі у міській лікарні Дрездена. У 1889 р. він опублікував перший у світі підручник по цистоскопії.

180 років від дня народження німецького бактеріолога **R. Koch** (1843–1910), який відкрив збудника туберкульозу.

170 років тому **A. Desormeaux** (1815–1882) у 1883 р. сконструював ендоскоп для огляду порожнини сечового міхура і уретри, який складався із системи лінз і яскравої розміщеної ззовні лампи.

170 років від дня народження **K. Maydl** (1853–1903), який у 1892 р. розробив та успішно виконав цистосигмостомію при екстрофії сечового міхура.

160 років від дня заснування (17 травня 1863 р.) **Т.І. Вдовиковським** (1834–1916) першого в Україні та Росії урологічного відділення при Одеській міській лікарні.

160 років від дня опублікування **І.В. Буяльським** (1789–1866) класичної праці про ниркові судини «Фотографічні рисунки витравлених артерій та вен нирок людських» (СПб., 1863 р.).

160 років від дня народження **І.І. Маклєцова** (1863–1961), основоположника урології у Харькові, завідуючого кафедрою урології Українського інституту вдосконалення лікарів.

150 років від дня народження **З.М. Ленько** (1868–1950), який першим у Львові організував урологічний амбулаторний прийом у 1898 р. 3 лютого 1901 р. у хірургічній амбулаторії Загальної поліклініки було офіційно організовано урологічний кабінет. Тоді ж у хірургічному відділенні було виділено 12 позаштатних ліжок для урологічних хворих, курацію яких також здійснював З.М. Ленько – перше позаштатне урологічне відділення в державі.

150 років від дня народження **С.С. Зимницького** (1873–1927), видатного терапевта, який виконав декілька широко відомих робіт по визначенню функції нирок. Розробив та впровадив у практику метод виявлення функціональної здатності нирок, який названо його ім'ям (проба С.С. Зимницького).

150 років від дня смерті французького хірурга та уролога **A. Nelaton** (1807–1873), який запропонував для катетеризації сечового міхура катетер із вулканізованої гуми (названий ім'ям автора), а для цистолітотрипсії – спеціальний аспіратор.

135 років від дня народження **О.П. Цулуکیدзе** (1888–1967), видатного радянського уролога, академіка АН Грузинської РСР, члена-кореспондента АМН СРСР, засновника кафедри урології Тбіліського медичного інституту та науково-дослідного інституту урології Грузинської РСР, автора оригінальних досліджень сечокам'яної хвороби, аденоми передміхурової залози, пухлин сечового міхура та інших урологічних захворювань. Широкої популярності

набули написані ним посібники «Хірургічні захворювання сечових та статевих органів» (1955), «Нариси оперативної урології» (1955), «Основи урологічної хірургії» (1962).

125 років тому **С.П. Федоров** (1869–1936) у 1898 р. вперше у світі виконав надлобкову черезміхурову аденомектомію. Ця операція донині є загальноприйнятою для радикального лікування хворих на аденому передміхурової залози.

125 років від дня смерті **L. Dittel** (1815–1898), засновника урології в Австрії.

120 років тому **F. Voelker** (1872–1955) разом з **E. Joseph** запропонували у 1903 р. хромоцистоскопію (індігокармінову пробу), яка відіграла значну роль у діагностиці урологічних захворювань.

115 років тому **Б.М. Хольцов** (1861–1940) у 1908 р. запропонував двоетапну аденомектомію. Згідно з сучасними настановами ця операція при аденомі передміхурової залози повинна виконуватися лише у крайньому разі, але свого часу вона відіграла позитивну роль і спасла життя багатьом хворим.

115 років від дня проведення у Парижі (30 вересня 1908 р.) I Конгресу міжнародної асоціації урологів під головуванням французького уролога J. Albarran (1850–1912). У 1921 р. асоціація була перейменована у Міжнародне урологічне товариство.

105 років тому **Weld** (1918) запропонував для ретроградної пієлографії вводити в сечові шляхи 25%-вий розчин броміду натрію, який дає чітке відображення на рентгенограмі.

100 років від дня народження **В.С. Карпенко** (1923–2003). Віктор Степанович видатний вчений, блискучий клініцист, професор, заслужений діяч науки, лауреат Державної премії, зробив вагомий внесок у розвиток української урології. Протягом 18 років В.С. Карпенко був головним урологом Міністерства охорони здоров'я України. Із 1969 до 1987 року Віктор Степанович очолював Київський науково-дослідний інститут захворювань нирок та сечовидільних шляхів. 16 травня 1972 р. вперше в Україні Віктор Степанович успішно виконав пересадку нирки від живого донора, у наступному виконав 75 трансплантацій, підготував для України урологів-трансплантологів, створив відділення трансплантації нирки. Віктор Степанович першим в Україні почав виконувати аутотрансплантацію нирок при стенозі ниркової артерії. Професор В.С. Карпенко зі співробітниками описав нову хворобу – склероз передміхурової залози, вивчив її клініку, розробив діагностику та запропонував ефективні методи оперативного лікування.

В.С. Карпенко вперше почав виконувати резекцію нирки при її пухлині. У 1993 р. у клініці пластичної та відновлюваної урології, вперше у СНД, була виконана операція цистектомія з формуванням артифіціального, ортопічного сечового міхура. В.С. Карпенко, як голова товариства урологів України, проводив наукові урологічні пленуми, конференції, симпозиуми. Він організував та провів три з'їзди урологів України (1973, 1980, 1985). Будучи головним урологом та головою товариства урологів, Віктор Степанович активно сприяв розвитку нових медичних напрямків – нейрофізіології, судинної урології, трансплантації нирки та інше.

90 років від дня смерті біохіміка **В.С. Гулевича** (1867–1933), який написав класичний посібник для лікарів «Аналіз сечі».

90 років від здійснення першої у світі операції із пересадки нирки Ю.Г. Вороним (1995–1961) – українським хірургом, доктором медичних наук, професором.

85 років тому **Ichikawa** у 1938 р. запропонував трансфеморальну ниркову ангиографію.

85 років від народження **Д.А. Сеймівського** (1938–2013), одного із засновників української школи дитячої урології, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, керівника відділу дитячої урології Державної установи «Інститут урології НАМН України». Головними напрямками наукової діяльності стали вивчення патогенезу та удосконалення лікування пієлонефриту і циститу, нейрогенної дисфункції нижніх сечових шляхів, удосконалення діагностики та лікування вроджених вад верхніх і нижніх сечових шляхів у дітей; вдосконалення методик післяопераційної реабілітації функції нирки. Впродовж багатьох років Д.А. Сеймівський очолював спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських та докторських дисертацій.

85 років від дня народження **О.С. Переверзєва** (1938–2015), доктора медичних наук, професора, лауреата Державної премії України, заслуженого діяча науки і техніки України, завідувача кафедри урології Харківської медичної академії післядипломної освіти (із 1998 до 2006 р.), талановитого хірурга, вченого, педагога. Із 1982 до 1988 р. керував клінікою судинної урології Київського НДІ урології і нефрології. Особливе значення для вітчизняної урології набув розвиток О.С. Переверзєвим лікувально-діагностичних та хірургічних прийомів при обмеженому та

розповсюдженому раку нирки. О.С. Переверзєв – автор 19 монографій.

80 років від дня смерті професора **С.І. Спасокукоцького** (1870–1943), який запропонував операцію при екстропії сечового міхура, спосіб пластичної операції при гідронефрозі, метод ушивання міхурово-піхвової нориці та ін.

55 років від дня смерті професора, генерал-майора медичної служби **А.А. Чайки** (1881–1968), видатного хірурга-уролога, заслуженого діяча медичної науки УРСР, одного з основоположників урології в Україні. У 1919 р. він організував і очолив у госпіталі урологічне відділення на 20 ліжок, а в 1928 – на базі урологічного відділення Київського окружного госпіталю створено урологічну клініку кафедри урології Київського інституту удосконалення лікарів, яку він очолював до 1941 р. А.А. Чайка значну увагу приділяв таким поширеним захворюванням, як аденома і рак передміхурової залози, сечокам'яна хвороба. Андроник Архипович вже в той час був ініціатором своєчасної діагностики аденоми простати і одномоментної аденомектомії. Після закінчення Другої світової війни він повернувся до Києва, де обіймав посади завідувача кафедри урології Київського медичного інституту і головного хірурга Київського окружного військового госпіталю. У цей період А.А. Чайку цікавить стратегія розвитку урологічної служби в Україні. Розуміючи необхідність розширення її інфраструктури та зміцнення наукової бази, він сприяв відкриттю у багатьох медичних інститутах України кафедр і доцентських курсів по урології. До найбільш важливих його справ належить діяльність, присвячена створенню науково-дослідного інституту урології, яку А.А. Чайка почав у 1958 р. своїм офіційним письмовим зверненням до Міністерства охорони здоров'я УРСР. Цю ідею було реалізовано у 1965 р., з того часу і існує в Україні головний науково-методичний центр – Інститут урології та нефрології АМН України. Він розробив оригінальну техніку нефротомії і відновлення заднього відділу сечівника при його облітерації на великій відстані. За трудові заслуги А.А. Чайку було нагороджено орденом Леніна, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Червоної Зірки і медалями. У 1961 р. Президія Верховної Ради УРСР нагородила А.А. Чайку Почесною грамотою. На його честь клініку урології Київського медичного інституту названо його ім'ям.